

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2011, Volume: 6, Number: 3, Article Number:D0068

FINE ARTS

Received: May 2011

Accepted: July 2011

Series : D

ISSN : 1308-7290

© 2010 www.newwsa.com

Feyzan Göher Vural

Selcuk University

feyzanvural@selcuk.edu.tr

Konya-Turkey

TÜRK KÜLTÜRÜNÜN AYNASI: TÜRKÜLER

ÖZET

Türküler, Türk toplumunun özelliklerini, tarihini, gelenek ve göreneklerini en güzel şekilde yansıtan unsurlardandır. İnsana ait tüm duyguları içeren türküler, aynı zamanda Türk toplumunun kültürel ve sosyo-ekonomik yaşamını yansıtan değerlerdir. Belgesel tarama niteliğindeki bu çalışmada, Türkü kavramı, toplumsal olay, olgu ve durumların Türkülere yansıması konularına değinildikten sonra, "Gurbet", "Askerlik, Savaş ve Kahramanlık", "Hapishane, Eşkivalık ve Başkaldırı", "Ninniler", "Ağıtlar" ve "İş Türküleri" konu başlıkları toplumsal dayanakları ve nedenleri açısından incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda sözü edilen halk kültürü ürünlerinin şekillenmesinde önemli rol oynayan toplumsal olaylar saptanarak, çeşitli çıkarımlarda bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türk Halk Müziği, Türk Kültürü, Türkü, Türkülerin Konuları, Toplum ve Müzik

THE MIRROR OF TURKISH CULTURE: TURKU

ABSTRACT

Turkus (Turkish folk music works) reflect, Turkish society's features, history, traditions and customs. *Turkus* include all the emotion of a human. As the same time, *Turkus* reflect Turkish society's cultural and socio-economic life. With this study that has the characteristic of descriptive research, the concept of Turku and social events, facts and circumstances effects on Turkus have been emphasized. Then, "Longing", "Soldiery, war and heroism", "Prison, banditiry and rebellion", "Lullabies", "Wails" and "The folk songs about job" have been investigated in terms of social bases and the reasons. At the end of the research, social events which is important in folk culture products have been determined and inferences were made.

Keywords: Turkish Folk music, Turkish Culture, Turku, Subjects of Turkus, Society and Music

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Müzik; dil, edebiyat ve tarih gibi milli kültür hazinlerinden birisidir. Zengin çeşitlilik göstermesi ve yaygın olması nedeniyle en önemli kültür değerlerinden (Özbek, 1998: vii; Keskin, 2002: 615) olan müzik, bireysel olduğu kadar, bestecisi, seslendiricisi ve tüketicisi ile toplumsal bir görünüm de ortaya koyar.(Günay, 2006: 21) Müzik eserleri, sadece bir ses sistemine değil, etnolojik bir yapıya bağlı sosyal davranışlara dayanır. Pek çok müzik ürünü, bir toplumun kimliğini oluşturan kültürün, simgeler ve davranış biçimleriyle dışavurumudur.(Kaplan, 2005: 61)

Ait olduğu toplumun kültürel özelliklerini en çok yansıtan müzik türü, şüphesiz halk müzikleridir. Halkın içinde doğmuş ve gelişmiş olan bu müzik, o toplumun dili, aynası ve kimliği durumundadır.

Türk Halk Müziği, halkın yurt ve insan sevgisini, kahramanlığını, sağlam ve güzel karakterini, ince ve derin bir duygu ile ifade edebilen en değerli folklor unsurudur. Türk Folklorunun değerli ürünü türküler, Türk halkının yaşantısındaki etkin olayların, duygu ve düşüncelerin, kendi kültür ve sanat anlayışının müzik yoluyla anlatımıdır.(Ataman, 2009: 59)

Türküler, Anadolu'daki Türk dili kadar kendine özgü ve köklü bir yapıya sahiptir.(Gazimihal, 2006: 125) Türkülerin büyüleyici ve insanı saran kuvvetinden söz eden Ahmet Hamdi Tanpınar, "Anadolu'nun romanını yazmak isteyenler, ona mutlaka türküler yoluyla gitmelidir" demiştir.(Özbek, 1998: xi)

Türkler acılarını, sevinçlerini, sevgilerini türkülerle ifade etmiştir.(Odabaşı, 1999: 73) Türküler, ömür boyu yoldaş olmuştur Türk ulusuna. Beşikte ninni, çocuklukta oyun, askere yâren, sevdalıya tercüman, düğünde neşe, tasada ortak, mezarda ağıt olmuştur.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Halk ezgileri özellikle gelişmiş ülkelerde, toplum yapısını çözümleyebilmek, milli birliğe katkıda bulunmak, toplumun çeşitli problemlerine çözüm önerileri üretebilmek amaçlarına yönelik olarak, ayrıntılı incelemelere tabi tutulmuştur. (Güven, 2009: 13) Bu anlamda Türk Halk Müziği ürünleri üzerine yapılan ve yapılacak olan araştırmalar da son derece önemlidir. Bu çalışma, türkülerde sık işlenen temaların oluşumunda, toplumsal durumların, geleneklerin, tarihsel olayların önemini örneklerle ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır.

3. YÖNTEM (METHOD)

Literatür taramasına dayalı betimsel bir araştırma olan bu çalışma; müziğin kültür içindeki anlamı ve müziksel etkinliklerin toplumdaki değeri üzerine odaklanan, müziği sosyal çevresi içinde inceleyen (Kaplan, 2005: 9,19; Başgöz, 2008: 24) etnomüzikoloji alanında bilgiler sunmaktadır. Çalışmada türkülerin bir halk kültürü ürünü olarak oluşumunu, toplumsal değişimlerle birlikte şekillenmesini, toplumda meydana gelen her türlü olay, olgu ve durumun türkülere yansımalarını ve belli başlı türkü temalarını incelemek amaçlanmıştır.

Çalışmada kullanılan türkülere, türkü albümleri, türkü konulu kitaplar ve kişisel arşivlerden ulaşılmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMALAR (FINDINGS AND DISCUSSIONS)

4.1. Türkü Nedir? (What's the meaning of Turku?)

Türkü en yalın tanımıyla, ezgi ile söylenen Türk halk şairleridir.

Terim olarak türkü, Türk sözcüğünden türemiştir ve Türk'e özgü anlamına gelir. Şemseddin Sami türküyü, "Türklere mahsus lahinde (ahenkli) şarkı", M. Fuad Köprülü "Türklere mahsus bir beste ile söylenen halk şarkısı"; Ahmet Talat Onay "Türklere mahsus lahin (ahenk) ile söylenen şarkılar" olarak tanımlamışlardır. (Uğurlu, 2009: 129)

Türkü, kendine özgü çeşitli ezgilerle söylenen, anonim halk edebiyatı nazım biçimi ve türüdür. Halk edebiyatı nazım türleri, anonim halk şiirleri ve âşık şiirleri olmak üzere ikiye ayrılır. Anonim halk şiirlerinin sahibi bilinmez. Türkü dağarı, anonim halk şiirlerini içerdiği gibi, söyleneni bilinen halk şiiri biçimine de dâhildir. Bu nedenle, Türk Halk Edebiyatının en zengin alanıdır. (Uğurlu, 2009: 887)

Türkülerin olağanüstü bir ifade gücü vardır. Onlarda fazla veya eksik unsurlar bulunmaz. Yapaylığa kaçmayan mecazlar ve telmihlerle türküler, ifade bakımından halk sanat eserlerinin varabileceği yüksek noktayı gözler önüne serer. (Gökçe, 1982: 30)

Türkülerdeki dil, zengin, büyük ve saygın bir uygarlığın dilidir. Binlerce yıllık bir süreçte oluşan, sade ama alımlı, damıtılmış, rafine, insani her duygu ve düşünceyi en kısa, en anlamlı şekilde anlatabilen bir dildir. (Küçükbezirci, 2006: 11-12) Bu anlamlı dil, binlerce yıllık kökene sahip Türk Halk ezgileriyle seslenir.

4.2. Türk Halk Kültürü ve Türk Coğrafyası Ürünü Olarak Türkü (Turku as a Product of Turkish Folk Culture and Turkish Geography)

İnsan da, onun var ettiği kültür de, tarihsel boyut içinde toplumsal etkileşimlerin ürünü olarak görülür. (Günay, 2006: 18) Halk kültürü ürünleri, bir milletin kendi yaratıcı güçleri ve çevre kaynakları ölçüsünde meydana getirdiği kültürel değerlerin bütünüdür. (Çınar, 1996: 3; Kazmaz, 2002: 298) Toplumun ihtiyacına bağlı olarak ortaya çıkan bu ürünler ile toplum bilinci arasında bir bağ vardır. (Turan, 1969: 46) Halk kültürü ürünlerinde, tarihi olayın geçtiği zamana ait yaşayış, düşünüş ve inanışların izleri görülmektedir. (Tokgöz, 2010) Türkülerde de bu etkiler en üst düzeydedir.

Türkünün sunduğu vatan coğrafyasıdır. Bu öyle bir coğrafyadır ki onda hem binlerce yüzyıldır insan eli değmemiş temizliği ve doğallığıyla Anadolu'yu, hem de binlerce yıldır Türk halkının alın teri ve göz nuru ile değiştire geldiği toprağı (Başgöz, 2008: 16) ve kültürünü içerir. Türk halk kültürü, Türklerin yayılmış olduğu, üç kıtalık geniş coğrafyada yatan engin tarihten gücünü alır. (Kazmaz, 2002: 298; Güven, 2009: 22) Türküler, bu kültürün en değerli ürünlerindedir.

Türküler Anadolu insanı ile yoğrulup bütünleşen, özgürlüğün, barışın, hoşgörünün ve sevginin en önemli temel taşlarından birisidir. (Tanses, 2005: 10) Türküler, ayakları bu topraklara basan, bu topraklarla yoğrulmuş insanların canlı tarihidir. Anadolu insanını anlamak için, türkülerini anlamak gereklidir. (Bayrak, 1996: 17)

Anadolu'ya ait her şey türkülere yansımıştır. Bazen Orta Anadolu'nun sert ikliminde çayır çimene, güle bülbüle, mor sümbüllü başa hasret görülür türkülerde; bazen Toroslar'a yerleşmiş Türkmenlerin, Yörüklerin ezgileri yankılanır Akdeniz'de. Kimi zaman Doğu Anadolu'nun yüksek irtifalı coğrafi yapısının ve çetin mücadelelerle geçen tarihinin etkilerini taşıyan sert, keskin ve vurgulu ritmik yapıları; (Ataman, 2009: 104-108) kimi zaman zeybeklerin mağrur duruşları, kimi zamansa Karadeniz'in hırçın dalgaları, değişken iklimi yansır türkülere.

Gazimihal, türkölere Anadolu tabiatının yansıyışını şöyle ifade eder: Karadeniz türköleri, fırtınaların, şiddetli kışların, sarp dağların ve derin ormanların ifadesidir. Şiddetlidirler. Neşelenince de tiz ve çeviktirler. Akdeniz ve Ege türköleri ise saf bir güneş ve gökyüzü, şen bir iklim aydınlığı taşırlar. Orta Anadolu türköllerinde, hafif ve ılık hava hissedilir. Doğu ve Güneydoğu'ya gittikçe, türkölere güneşin kurşun ağırlığı çöker. Yorucu çöl havası hissedilir, türkölerin ritmi yavaşlar. (Gazimihal, 2006: 111)

Türköler barındırdıkları motifler açısından da Türk kültürünü yansıtır. Türkölelerde en sık işlenen çiçek, meyve, ağaç, renk, su ve hayvan motiflerinin incelendiği "Türkölelerde Motifler" başlıklı araştırmada, bu motiflerin Türk folkloru, Türk mitolojisi, gelenekleri, görenekleri, destanları ve hikayeleri ile koşut bir gelişim gösterdiği saptanmıştır. (Göher, 2010: 173-180)

Türköler, Anadolu halkının susmayan dili olmuştur. Türköde konuşan dil ne sansür tanımış ne konu sınırlamış, ne de sosyal baskıya boyun eğmiştir. (Başgöz, 2008: 126)

4.3. Türkölerin Konuları ile Toplumsal Olay, Olgu ve Durumların İlişkisi (The Relationship between Turkus' Subjects and Social Events, Facts and Circumstances)

Türköler, çeşitli duygu ve durumları ifadenin yanı sıra, tarihsel olaylar, sosyo-ekonomik şartlar, kültürel değişimler ve toplumsal yönelimleri de yansıtır. (Göher, 2010: 173)

Türkölerin incelenmesi, sadece müzisyenlerin değil toplum bilimcilerin ve diğer bilim insanlarının da dikkatini çekmeye değerdir. Türköleri, sadece birer folklor malzemesi olarak değil, toplumun yönelim göstergesi ve anlatım aracı olarak görmek gerekir. (Gökçe, 1982: 11) Türköler her ne kadar içerdikleri beşeri temalarla bütün insanların duygularını yansıtsalar da, pek çok özellikleri bakımından mahalli ve millidirler. Kökleri, oluştukları toplumun içindedir. (Gökçe, 1982: 13)

Öztürk, (2011) türkölerin çeşitli sosyal işlevleri olduğunu belirtir. Bunları psikolojik işlev, estetik işlev, eğlence işlevi, eleştiri işlevi, söylenemeyeni söyleme işlevi, haber verme işlevi, eğitici ve ahlaki işlevler, milli işlev, geleneksel işlev, dini işlev, ritmik işlev (iş başında ya da askerlikte) ve ticari işlev (ürettilip satılan bir meta anlamında) olarak belirtmek mümkündür.

Türköler çok önemli birer değer taşıyıcısıdır. Sosyal değerler, türkölere insandan insana, kuşaklardan kuşaklara aktarılır. Türköler, bu değerlere açık veya dolaylı olarak destek verir ya da karşı çıkar. (Başgöz, 2008: 144)

Müzik eserleri, başka kaynaklarda söylenmemiş duygu ve olayları dillendirir, deneyimleri anlatırlar. (Small, 1996: 2) Türköler de kimi zaman tarih kitaplarının söz etmediği detayları aktarır.

Tarih kitapları, kocasını Sarıkamış'ta, Allahuekber Dağları'nda donarak ölmeye gönderen gelinlerin, baş başa verip sabahlara kadar ağladığından, çifti kızın ve gelinin sürmek zorunda kaldığında söz etmez. (Başgöz, 2008: 40) Bu dokunaklı durum, türkölelerde dile gelir:

*"Kaman'da kalmadı uşak, Asker oldu sürüyünen, Sabahaca yatılmıyor,
Gelinlerin zarıyınan"* (Başgöz, 2008: 40)

*"Adam(ı) olan hergediyor, Onyedili harbediyor, Her nereye vardığıysam,
Kız gelin çifte gidiyor"* (Özdemir, 1994: 40)

Bir Doğu Anadolu türküsü, Osmanlı ile birlikte Kafkaslardan sökülen, kırımın içinde kaçsa saklana, ana vatana kendisini zor atan, ama beyini, sevdiğini arkada bırakanların çilesini dile getirir:

"İrevan'da beyim kaldı, Nahcivan'da gülüm kaldı" (Başgöz, 2008: 38-39)

Tarihsel olaylar ve savaşlar türküler içinde anlatılagelir. Bu konuyla ilgili detaylı bilgi, çalışmanın "Türkülerde İşlenen Ana Temalar" başlığı altında yer almaktadır.

Toplumun sosyo-kültürel bir görünümü olan türküler, toplum içindeki çeşitli grupları da ortaya koyar. Bu gruplar dini ya da siyasi olabilir.

Müzik ve dans, bir topluluğun kendisini "o topluluk" olarak görmesini sağlayan çok önemli bir araçtır. Örneğin, Alevilerde müzik, Alevilik ve Alevi kültürel kimliğinin aidiyetini onaylayan, pekiştiren ve sürdürülmesinde önemli rolü olan bir unsurdur. (Kaplan, 2005: 79) Alevi türkülerinin bu anlamda, toplumsal bir kimliği yansıtırma rolü vardır.

Çeşitli mezhep ve tarikatlara özgü türküler bulunduğu gibi, siyasi grupların simgesi haline gelen türküler de vardır. Özellikle siyasi kutuplaşmaların yoğun yaşandığı dönemlerde, her siyasi grubun söylediği türküler, kendileri ile özdeşleştirilmiş. Bu türküler, siyasi anlayışların simgesi haline getirilmiştir.

4.4. Türkü Konularındaki Değişim (The Changing Turkus' Subjects)

Toplumsal yapı ve toplumsal ilişkilere bağlı olarak, toplumun kültür yapısı devamlı bir değişim içindedir. Sosyo-kültürel hayattaki devamlı değişim durumu, folklor ürünlerine de yansır. (Terzioğlu, 2000: 28) Kültürel biçimlerde, olgularda ortaya çıkan kavram ve değerlerdeki farklılaşmalar, toplumsal ve tarihsel değişimin niteliğini ortaya koyar. (Kaplan, 2005: 13) Değişen toplum içinde, o topluma ait folklorik, kültürel değerler de farklılaşır. Bu değişimleri gösteren en önemli unsurların başında ise halk müziği gelir.

Türküler yaşayan kültür unsurlarıdır, yani bir anlamda canlıdırlar. Doğar, az ya da çok yaşar ve ölürlür. Kimileri ise, toplumdan aldığı güç ile yüzlerce yıl varlığını korur. Toplumun ilgi gösterdiği konular ve toplumun ihtiyaçları farklılık gösterdikçe, türkü dağarı da değişim gösterir.

Durmadan az ya da çok değişikliğe uğrayan türkülerin yalnız sözlerinde değil, ezgilerinde de farklılaşma görülür. Bunun nedeni, zaman aşımı, kişiden kişiye geçiş sırasında yeni duygulanma ve yeni düşüncülerin etkisinde kalmadır. Çok az değişime uğrayan ve sürekli yaşayan türküler, toplumun içinde derin iz bırakan kahramanlık, efsaneleşmiş büyük aşk ve ağır felaket türküleridir. Bunların yanı sıra gelenek ve kurallara sıkı sıkıya bağlı tarikatların, özellikle Bektaşî-Alevî semah türkülerinin de ömürleri çok uzundur. Bunlar birer kutsal emanet gibi kuşaktan kuşağa aktarılırlar. Köy ve kasabalarda yaşayanları ilgilendiren olaylar üzerine çıkmış, daha geniş çevrelere yayılma gücünden yoksun, geniş toplulukların ilgisini çekmeyen türküler ise dar bir çevrede kalır ve ömürleri kısa olur. (Uğurlu, 2009: 151-152)

Türküye yansıyan çevre, etnografya malzemesi, kılık kıyafetler gibi öğeler de zaman içinde değişime uğrayabilir. (Başgöz, 2008: 135) Bu değişime aşağıdaki Urfa türküleri birer örnektir:

"Hamra çarşaf başında, kalem oynar kaşında" (Akbiyık, 1998: 305)

"Valalar örtmüş başına, hıdadlar çekmiş kaşına" (Akbiyık, 1998: 360)

Yukarıdaki örneklerde yer alan çarşaf ve vala, aşağıdaki Urfa türkülerinde görüldüğü gibi, bir zaman sonra kurdele ve bereye dönüşecektir:

"Kırmızı kurdele, kör olasın Emine" (Akbiyık, 1998: 363)

"Evleri var dereli, sevdiğim mor bereli" (Akbiyık, 1998: 229)

Kimi zaman belli koşullar içinde, belli dönemde, bir duyguyu anlatmak için söylenen bir türkünün, değişik koşullarda yeni anlamlar yüklendiği görülür. Kimi zamansa önceleri çok rağbet görmeyen bir türkü, bazı toplumsal değişiklikler neticesinde bir anda popüler olabilir. Örneğin aşağıda yer alan türkü, 1952'ye kadar, pek az insanın dikkatini çeken ve pek az söylenen bir asker türküsü iken, Kore'ye gönderilen Türk birliğiyle birlikte, birden radyo, gazino ve evlerde çok sık söylenen bir türkü durumuna gelmiştir. (Başgöz, 2008: 128)

*"İlimon ektim taşa - İlimon yar aman, Bitmedi kaldı kışa oy,
Kız ben seni alırdım - İlimon yar aman, Askerlik geldi başa vay"*

Türküler toplumun içinde yaşadığına göre, topluma yeni katılan her nesnenin zamanla türkülere girmesi, unutulmuş ve terk edilen şeylerin ise erimesi ya da yok olması doğaldır. Bilim ve tekniğin ilerlemesiyle, toplumun yararlandığı araç ve gereçlerin değişmesi ve bu durumun türkülere yansması da bunun bir sonucudur. (Uğurlu, 2009: 158)

*"Ah tren kara tren, Odur yâri götüren, Gitti yarım gelmedi,
Budur beni bitiren" (Uğurlu, 2009: 159)*

*"Taksi harlayıp geçer, Camı parlayıp geçer, Şu gelen kimin yâri,
Mendil sallayıp geçer" (Uğurlu, 2009: 160)*

*"Taksi geliyor taksi, Haydarpaşa'dan beri, Ben o yâri sevmişim,
Yedi yaşından beri" (Uğurlu, 2009: 160)*

4.5. Türkülerin Yayılması (The Spreading of Turkus)

Tarih boyunca savaş, askerlik, zorunlu iskân, ekme parası gibi çeşitli nedenlerle bir yerden bir yere giden insanlarla birlikte, türküler ve öyküleri de göç etmiştir. Bu nedenle aralarında yüzlerce kilometre mesafe bulunan değişik illerde aynı türkülere veya benzerlerine rastlamak mümkün olmaktadır. (Turhan, 2003: 11)

Eski yıllarda Türkülerin yayılmasında etkili olan başlıca faktörler şunlardır: Gezgin halk ozanları, askerlik, kervanlar, göçler, çeşitli sebeplerle yapılan taşınmalar, düğünler, göçerler, ziyaretler, seyyar satıcılar, gezginler, gurbetçiler ve memurlar. (Güven, 2009: 44-50)Günümüzde ise yazılı ve görsel basın bu görevi büyük ölçüde üstlenmiştir.

4.6. Türkü Çeşitleri (The Types of Turkus)

Türküler ezgilerine, konularına, yapılarına, usullü ve usulsüz oluşlarına, söylendikleri yörelere, ağızlara göre sınıflandırılabilirler.

Ancak türkülerini konularına göre kümelemek kolay değildir. Bu zorluk sadece her türkünün dörtlüğünün bazen ayrı bir konu içermesinden ileri gelmez. Büyük ve dinamik bir türkü külliyyatını durağan ve değişmez bir kümeleme içine sokma güçlüğünden de ileri gelir. Örneğin lirik türküler kümesinde yer alan ninniler ya da asker türkülerinde lirik olmayan öğelere rastlanabilir. Bir türkü hem ağıt

aynı zamanda tören türküsü olabilir. (Başgöz, 2008: 33) Türkü bir dörtlüğünde aşktan söz ederken, bir başka dörtlüğünde tamamen başka bir konuya geçiş yapabilir. Bu gibi zorluklardan ötürü, türkülerin konuları itibariyle, kesin bir şekilde sınıflandırılması mümkün gözükmemektedir. Ancak yine de fikir vermesi açısından genel bir gruplama yapılabilir. Aşağıda yer alan sınıflandırmada kimi zaman birbirini kapsayan alanlar yer almaktadır. (Örneğin lirik türküler kısmında yer alan asker türkülerinin ve eşkıya türkülerinin, anlatı türkülerinde yer alan tarihi olayları anlatan türkülerle iç içe olması gibi)

- **Lirik Türküler:** Bu türkülerin içinde ninniler, aşk türküleri, gurbet türküleri, askerlik türküleri, hapisane türküleri, eşkıya türküleri, doğa ve çoban türküleri, ağıtlar ve diğer duygu ve olayları anlatan türküler yer alır.
- **Anlatı Türküleri:** Bu gurubun içine efsane konulu türküler, bölgelere ya da bireylere özgü konuları olan türküler, hikâyeli türküler ve tarihsel konulu türküler girer.
- **Tören Türküleri:** Bayram türküleri, düşün türküleri, din ve mezhep törenlerine ilişkin türküler, ağıt törenlerinde söylenen türküler tören türküleri kapsamında değerlendirilir.
- **Oyun ve Dans Türküleri:** Çocuk oyunlarında söylenen türküler, büyük oyunlarında söylenen türküler bu gruba dâhildir. Bunların dışında taşlama, yergi ve güldürü türküleri ve iş türküleri vardır.

Ancak yine belirtmekte yarar vardır ki: Türkü dağarındaki tüm türkülerini bir sınıfa sokmak imkânsızdır. Bir türkünün birden çok sınıfa girdiği sıkça görülür.

4.7. Türkülerde İşlenen Ana Temalar (The Main Themes of Turkus)

Sevgi, nefret, ümit, korku, yiğitlik, kıskançlık, özlem, hoşgörü, kin, bağışlama, bağnazlık, hayal, gerçeklik, kahramanlık, baş kaldırma, düzene bağlanma gibi insana ait her duygu ve durumu anlatan türkülerde, sık işlenen ana temalar aşağıda incelenmiştir:

4.7.1. Gurbet (Longing)

Gurbet Türk edebiyatında en çok işlenmiş konulardan biridir. (Uğurlu, 2009: 292) Türkülerin de büyük bölümünde ana nakış gurbet ve garipliktir. Türk halk edebiyatı gurbet ve gariplik konulu eserlerle doludur. Yunus Emre: "*Bir garip ölmüş diyeler, üç günden sonra duyarlar, soğuk su ile yuvalar, şöyle garip bencileyin*" derken; Aşık Veysel der ki: "*Kalbimde kadimdir gurbet korkusu*". Bedri Rahmi'nin kapıları ise "*Açılırken garip, kapanırken gurbet!*" demiştir. (Başgöz, 2008: 34)

Göçebelik, iş bulma amacıyla büyük şehirlere, özellikle İstanbul'a göç, daha sonrasında Almanya'ya göç ve arkada kalanların özlemi türkülerde kendini gösterir.

Türküde gurbetten söz edilince ilk akla gelen Eğin türküleridir. Erzincan'a bağlı bir yerleşim yeri olan Eğin (Kemaliye) dışarıya çok göç vermiştir. Bu durum, geride kalanların yaktıkları hasret dolu türkülerde yansımıştır. Eğin türküsünde geride kalan kadının çilesi konuşur. Kadının üzerindeki sosyal baskının çekilmezliği, sevgili veya kocayı beklemenin dayanılmaz acısı, sevgiliyi yaban ellerde bir başkasına kaptırmanın korkusu, geçim sıkıntısı, vefasızlık bu türkülerde işlenen konulardır. (Özbek, 1998: 72; Başgöz, 2008: 35)

*"Tez gel ağam ömrüm geçiyor, Ecel şerbetini yarın içiyor,
Tez gel ağam eğlenmeyesin, İlde güzel çoktur evlenmeyesin,*

*Tez gel ağam olma yalancı, Benim ahım eder seni dilenci”
(Gökçe, 1982: 17)*

Eğin türkülerinde babanın, annenin, kardeşin ağzından söylenenlere de rastlanır. Gurbet temasının yanısıra kimi zaman çeşitli durumları şikâyet etme de bu türkülerde görülür.

Bunlar çok defa toplum kurallarını şikâyet eden türkülerdir. Ataerkil aile yapısına karşı yükselen gizli eleştiri ya da akraba baskısı türkülerde yer alır. (Gökçe, 1982: 28)

Eğin türkülerinde gurbetin sembolü İstanbul'dur. Bu durum Almanya'ya iş göçünün başlamasıyla yerini Almanya konulu türküler bırakır. Almanya türkülerinde, Eğin türkülerinin şiirsel güzelliği görülmez ama geride kalan kadının çilesi aynıdır. Tıpkı İstanbul'a gidip eşini ve çocuklarını unutan ağa gibi, bu yeni türkülerde de Alamanya'daki ağa (Başgöz, 2008: 37) taş yürekli ve vefasızdır:

*“Alamanya acı vatan, Adama hiç gülmeyi, Nedendir bilemedi,
Bazıları dönmeyi” (Karadeniz, 2010: 397)*

*“Gitmişsin Almanya'ya, Orada evlenmişsin, Tam yedi sene oldu,
Köyüne dönmemişsin” (Tanses, 2005: 220)*

1972-1975 yılları arasında Almanya'da yakılan türküler genellikle uyum zorluğunu ele almıştır. Parçalanmış aileler, hasret, değişen koşullar, Almanlarla olan ilişkilerde yaşanan zorluklar bu dönem türkülerinde sıklıkla işlenmiştir. (Öztürk, 2001: 80-81)

1976-1979 yıllarında oluşan türküler de ise Türk - Alman kültürünün farklılığı ve karşılaştırılması en sık işlenen tema olur. Almanlara duyulan öfke, Türk eşin Almanya'ya çabuk uyum sağlamasına duyulan kızgınlık, Alman kadınlarla yaşanan ilişkiler yansır bu türkülerde. Aşağıda bu türkülerde örnekler verilmiştir:

Alman ustabaşlarına kızgınlık: *“Meister'ın yüzü gülmez, Yabancıyı alman sevmez, Meistero meistero, İşçi senden ne istero” (Öztürk, 2001: 178)*

Türkiye'den gelen eşe: *“Karı sen bizim köylüydün, Ağır akıllı huyluydun, Ne çabuk modaya uydun, Vay başıma vay başıma” (Öztürk, 2001: 84)*

Alman sevgiliye: *“Nerden geldim Berlin'e, Gönül verdim birine, Keşke sevmez olaydım, Düştüm âlem diline” (Öztürk, 2001: 176)*

1980-1990 yılları arasında meydana gelen türküler ise, genellikle iki kültür arasında kalışı, iki ülkede de yabancı durumunda kalmanın sıkıntısını anlatır:

*“Yurdumuzda Almanyalı, Almanya'da yabancı, Bir garip vatandaşız,
Ne kardeşiz, ne bacı” (Öztürk, 2001: 218)*

1990-1995 yılları arasında ise, vatansızlık, Türk devletine eleştiri, Alman kızına aşk ve ırkçı saldırılar müzik eserlerine yansır. (Öztürk, 2001: 86-88) Ancak 1980 sonrası üretilen müzik yaratıları, geleneksel türkü formundan uzaklaşmış, arabesk nağmeleri içeren bir yapıya bürünmüştür. Gençler ise duygu ve düşüncelerini Rap ve Hip-Hop müziklerle anlatmaya başlamıştır.

Türkülerde gurbet teması aynı zamanda, savaşlar, sürgünler, askerlik zamanlarında da kendisini gösterir.

4.7.2. Askerlik, Savaş ve Kahramanlık (Soldiery, War and Heroism)

Türk toplumu, duygularını, yaşadığı olayları, efsanelerini türkülerle dile getirmiş, türkülerle yaşatmıştır. Türk kültüründe askerlik ve vatan sevgisi, bu uğurda yapılan kahramanlıkları anlatan hikâyeler büyük öneme sahiptir. Bu önem, yakılan türkülere yansımıştır.

Askerlik türküleri, asker, askerlik, sefer, seferberlik, akın, savaş gibi olayları konu edinen, bunları içli ve yiğitçe seslendirişlerle dile getiren söyleyişlerdir. Bunlara aynı zamanda kahramanlık türküleri de denir. Bu türküler söyleyen kişiye göre ayrı deyiş özellikleri gösterir. Kimi metinler askerin, kimi geride kalanların ağzından dile gelir. (Uğurlu, 2009: 297) Bu türkülerde askere çağrılmak, kura çekmek (geçmiş yıllarda yapılan bir uygulama), askerlik için yola çıkmak, askerin kışlada veya savaş alanındaki hayatı, esirlik, zaferler, bozgunlar, (Başgöz, 2008: 52) sılaya, sevgiliye duyulan özlem sıkça işlenir.

*"Kırım'dan gelirim adım Sinan'dır, Kılıcımın suyu kandır dumandır,
Haber geldi Macar Tuna'ya inmiş, Haddini bildirmeye ahım yamandır"
(Özbek, 1975: 388)*

*"Ahırda bir çift tosun, Bahaları bir olsun, Yine geldi kur'acı, İki
gözü kör olsun" (Gazimihal'den aktaran Başgöz 2008: 74)*

"Çanakkale içinde vurdular beni, Ölmeden mezara koydular beni"

Askerlik türküleri, anlattıkları tarihsel olaylar bakımından da öneme sahiptirler.

Asker türkülerinin günümüze gelen en eski örnekleri, Kuzey Afrika, Balkanlar ve Kars gibi sınır boylarında ortaya çıkmıştır. Bu serhat türkülerinin çoğu, bazı kalelerin düşmesini konu etmiştir. Bunlar, Budin, Estergon, Varna gibi kalelerdir. Osmanlı'nın doğuda, batıda ve güneyde büyük topraklar kaybederek çekilmesi de türkülerde konu olmuştur. 1853-1856 Kırım Savaşı, 1877 Plevne Savaşı, 1892-1897 Yunan Savaşı, 1912 Balkan Savaşı, 1914 Birinci Dünya Savaşı, 1877 ve 1914'te Kars'ın Ruslarca işgali, Fransız işgaline karşı direnme, Kars'ın ve Gaziantep'in kurtuluşu ile Yemen savaşları Türkülerde sıkça işlenen tarihsel olaylardır. (Başgöz, 2008: 53)

Türk ordusu savaşa giderken, ordu içinde pek çok saz şairi de yer almıştır. Bunlar askerlerin duygularını canlı tutmak için eski savaş türkülerini sazlarıyla dile getirmişlerdir. (Uğurlu, 2009: 297) Müziğin birey ve topluluklar üzerindeki büyük etkisi, savaş alanlarında da kendini göstermiştir. Türkülerin, milli duyguları canlı tutmak, askerleri yüreklendirmek gibi çok önemli işlevleri olmuştur.

Bozgunla biten savaşlar, özellikle Osmanlı'nın gerileme ve çöküş yıllarında, asker ve malzeme kıtlığıyla birlikte padişaha sitem içeren türkülerin oluşmasına neden olmuştur:

*"Varna gibi kale yoktur, İçinde tımarı çoktur,
Padişaktan imdat yoktur, Ağalara beylere imdat Varna'ya" (Esen, 1986:
142)*

*"Toplar toplara katıldı, Urum İslama katıldı, Kör olası Abdülhamit,
Anadolu hep satıldı" (Özbek, 1975: 387)*

*"Padişaha söylen yari göndersin, Bu kanunu bu zagonu döndersin,
On seneyi bir seneye indirsin, Hiç mi merhamet yok Sultan Aziz'de"*

(Aşık Ali İzzet'ten derleyen Başgöz, 2008: 86)

Asker türkülerini yakanlar genellikle erkeklerdir. Ancak Sarıkamış Ağıdı, Yemen Ağıdı gibi, askerliği konu alan kimi ağıtlar da kadınlar tarafından yakılmıştır.

Cumhuriyet'in ilanından sonra da asker türküleri devam etmiştir. Bu asker türkülerine de o dönemki olaylar damgasını vurmuştur. Örneğin 1952 yılında Türkiye'nin Kore'ye yolladığı 4500 askerin duyguları şu türkülerde dile gelmiştir:

"Nakliye alayı sevke dizildi, Kore'ye gidenlerin benzi bozuldu,
Bizim evraka da Kore yazıldı, Yansın Kore yansın kül viran olsun,
Komünist beyin gözü kör olsun" (Başgöz, 2008: 61)

"Kore dağlarında ot kucak kucak, Ne bilsin analar böyle olacak,
Rahmet yerine de kurşun yağacak, Gitti de gelmedi balam ne çare"
(Dökmetaş'tan aktaran Başgöz, 2008: 61)

Kore türküleri, savaşın anavatanda olmaması ya da süresi itibariyle kısa zamanda unutulmuştur.

Cumhuriyetle birlikte asker türkülerinde büyük değişimler yaşanmıştır. Asker türküleri ağıt olmanın acısından kurtulmuştur. Çünkü askerlik bir düzene bağlanmıştır. Askere giden genç, belki köyünden daha iyi bakılacak, kimi zaman okuyup yazma, şoförlük, berberlik, terzilik gibi bir meslek öğrenecek, teskeresini alıp memleketine dönecektir. Hal böyle olunca asker türkülerinde eskiye oranla umut dolu bir özlem hissedilir. Askerdeki yâri ile mektupla, sonralarıysa telefonla kolayca konuşabilen sevgili, artık türkülerin dili ile haberleşmeyecektir. Bu durum, asker türkülerinin azalmasına neden olmuştur. (Başgöz, 2008: 62)

Ancak askerlik ve kahramanlık konulu türküler Türkler için hep önemli olmuştur. Bu türkülerin içinde en başta gelenler şunlardır: *Uçun kuşlar uçun İzmir'e doğru, Eğil Dağlar Üstünden Aşam, Mızıka Çalındı, Asker Yolu Beklerim, Kışlalar Doldu Bugün...*

Hapishane, Eşkîyalık ve Başkaldırı Türküleri (Prison, Banditiry and Rebellion)

Hapishane, eşkıyalık ve başkaldırı konuları, türkülerde ele alınan bir başka unsurdur.

Hapishaneye düşenlerin acısını, çilesini dile getiren türkülerde, sevgiliden, anadan, babadan ayrı kalmanın acısı, gardiyanın kötü davranışları, geçmeyen günlerin insanı azar azar tüketişi konuları işlenir. Türküyü yakana göre verilen ceza ağırdır, haksızdır. Dışarıda kalanlar vefasızdır. Karamsarlıkla beraber af umudu da bu türkülerde yerini alır. (Başgöz, 2008: 50-51)

"Hapishane balçık çamur, Gardiyanın bağı demir" (Esen, 1986: 84)

"Mahpushane çeşmesi akıyor yandan,
Mahpusluk bir şey değil ayrılık var bir yandan" (Uğurlu, 2009: 320)

"Hapislere af gelmiş, Acep aslı var m'ola?" (Başgöz, 2008: 52)

Özellikle kırsal bölgelerde, genellikle çete şeklinde örgütlenmiş kişilerin yaptıkları soygun ve talan işine verilen ad eşkıyalıktır. Eşkîyalığı doğuran nedenler arasında ekonomik ve toplumsal sorunlar önde gelmiştir. XVI ve XVII. yüzyıllarda Anadolu'da

sık görülen, Celali isyanları, Çiftbozan, Levent, Sekban, Sarıca, Dağlı, Türedi, Ayan ayaklanmaları, eşkıyalığı da içeren toplumsal hareketlerdir. XIX. yüzyıldan sonra devletin kolluk güçlerinin ülke içindeki denetimi arttırmasıyla, kitlesel hareketten bireysel harekete dönüşen eşkıyalık, pek çok türküye konu olmuştur. (Uğurlu, 2009: 304) Bu türkülerin bazıları şunlardır: *Hekimoğlu derler benim aslıma, Çakıcı, İnce Memed, Eşkuya Çöllo, Ger Ali, Abalı Türküsü, Tekelioğlu Türküsü...*

Halk rahatsızlık duyduğu kimi olayları da türkülerle ifade etmiştir. Özellikle bazı ozanlar bu başkaldırıyı dillendirmişlerdir. (Bayrak, 1996: 45) Pir Sultan ve Köroğlu'nun şu dörtlükleri bunlara birer örnektir:

*"Yürü bre Hızır Paşa, Senin de çarkın kırılır, Güvendiğin padişahın,
O da bir gün devrilir" (Pir Sultan Abdal)*

*"Benden selam olsun Bolu Beyine, Çıkıp şu dağlara yaslanmalıdır,
Ok gıcirtısından, kalkan sesinden,
Dağlar seda verip seslenmelidir" (Köroğlu)*

4.7.3. Ninniler (Lullabies)

Ninni, çocuğun uyutulması ya da sevilmesi sırasında söylenen bir takım duygu ve düşünceleri, inanç, umut ve hayalleri, sevinç ve acıları içeren, çoğunlukla dört dizeli, dize sonlarına kalıp sözler eklenerek, ezgi ile birlikte söylenen manzum sözlerdir. (Uğurlu, 2009: 248)

Lirik türküler grubuna dâhil edilen ninniler, sadece annenin çocuğuna duyduğu büyük sevginin ve şefkatin ifadesi değildir. Ninnilerde annelerin çilesi, çocuktan beklentileri, yorgunluğu, ataerkil yaşamda babayı şikâyetler de yer alır. (Başgöz, 2008: 63)

*"Dandini dandini dandini, Uyu yavrum artık hadi, Bak yoruldu dizlerim,
Kolum da kopacak şimdi" (Çelebioğlu, 1995: 292)*

*"Tavada balık, Kuyruğu yanık, Bu nasıl dünyadır ki, Baban uyur ben
uyanık" (Çelebioğlu, 1995: 310)*

*"Ninni diyem yatasın, Hemincek boy atasın, Baban beni döğende,
Bana arka çıkasın" (Çelebioğlu, 1995: 164)*

"Uyuyup da adam olacak, Paşa zabıt olacak" (Çelebioğlu, 1995: 106)

Kimi ninnilerde ise çocuksuzluğun acısı dile gelir ya da kadının çocuk doğuramaması durumunda üzerine gelecek kumanın endişesini taşıdığı görülür. Çocuğa layık görülen meslekler de ninnilerde yer alır.

Çocuğa layık görülen mesleklerin başında askerlik gelmiştir. Bu durum ninnilere: "Benim oğlum jandarma olsun", "Vatan asker istiyor", "Büyüyüp asker olacak, düşmanları hep kıracak", "Paşa olsun diye büyüttüm seni" gibi sözlerle yansımıştır. Bu geleneksel meslek seçiminin yansıra, özellikle günümüze yaklaştıkça, başka meslekler de ninnilerde yer almıştır: "Oğlum büyüyünce vali olurmuş", "Olur mekteplere hoca", "Okur yazar İnşallah, alim olur İnşallah", "Hafızlara bülbül olsun", "Benim oğlum olacak memlekete devlet başı", "Oğlunu doktor yap babası", "Oğlum büyüyüp okuyacak, olacak cumhurbaşkanı" gibi sözlere ninnilerde rastlanır. (Çelebioğlu, 1996: 165-173; Başgöz, 2008: 70-72)

Ataerkil toplum yapısı, ninnilerde meslek seçilen çocukların neredeyse tamamen erkek çocukları olmasına neden olmuştur. Ancak günümüze daha yakın birkaç ninnide kız çocukları için de meslek dileğinde bulunulmuştur:

"Kızım öğretmen olsun da, Çocukları okutsun" (Çelebioğlu, 1995: 167)

4.7.4. Ağıtlar (Wails)

Ölüm veya bir felaket üzerine yakılan halk türkülerine "ağıt" adı verilir. Ancak kimi zaman düşünlerde de ağıt yakılır. Burada ağıtın adı "gelin ağlatma"dır. Ağıt töreninde sözlü anlatımın dışında kalan davranışlar da vardır. Kadınların göğüslerine vurması, saçlarını yolması ya da yolar gibi yapması, baş başa verip halka yapıp ağlama, ölünün elbiselerini törene katılanlara gösterme, bu davranışların en belli başlılarıdır. (Baratov'dan aktaran Başgöz, 2008: 76) Ağıt eşlik eden davranışlar gibi, ağıt yakma da genellikle kadınlar tarafından doğaçlama olarak yapılır. Bu gelenek Orta Asya Türk devletlerinde yuğ" adı verilen cenaze törenlerinden (Kafesoğlu, 1980: 28) günümüze kadar gelmiştir. Yuğ törenlerinde "sagu" denilen ağıtlar söylenmiştir.

Ağıt, ölüm ya da bir felaket sonrasında yakılıp söylendiği için, ağıtın konusunu bu olay belirler. Ölen insanın kişiliği, ölümün nasıl olduğu, sosyal çevre, ölüm zamanı, geride kalanların durumu, ölenin topluluk içindeki yeri ve toplumun yapısı ağıtlara yansır. Ağıtların anlattığı olaylar, toplumun uygarlık düzeyini, insanın insanla, insanın doğayla ilişkisini, yazılı kanunların köy ve göçebe toplumunun gerçekleri ile ne ölçüde bağdaştığını, ne ölçüde uygulandığını, insanların eğitim düzeyini, kanunlara bağlılığının derecesini renkli hayallerle çarpıtmadan dobra dobra anlatır. (Başgöz, 2008: 82; Uğurlu, 2009: 321)

Ağıtlarda işlenen bazı olaylar şunlardır: Tarla sınırının belirsizliği yüzünden anlaşmazlık olur, akrabalar birbirini vurur; Bir köyün otlağına öteki köyün hayvanları yayılır, kavga çıkar, bir kişi ölür; Kardeş, sevgilisi olduğu için ablasını vurur; Aşiretin yaylasını gasp eden ağa ile köylüler kavga eder, ölenler olur; Evli kadın sevgilisiyle kaçar, kocası kadını vurur; Genç kız istemediği erkekle evlendirildiği için kendini öldürür vb.

Ağıtlarda anlatılan olayların önemli bir kısmı, bozuk insan ilişkilerini, çarpık toplum düzeninin, toplum gerçeği ile kanun gerçeğinin uzlaşmazlığının hikâyesini anlatır. (Uğurlu, 2009: 322; Başgöz, 2008: 84)

Bunların dışında halkça sevilen kişilerin, gençlerin, askerlerin ölmesi üzerine de ağıtlar yakılır. Örneğin Sarıkamış ve Yemen'de ölen askerlerin hikâyesi ağıtlara konu olmuştur. Bunların yanı sıra eceli ile ölen kişiler de zaman zaman ağıtlara konu olur.

Ağıtlar her ne kadar ölen kişiye yakılsa da, geride kalan insanların acılarını, endişelerini, yetim kalan çocukları, ekonomik düzenin bozulmasını ve ölümlerle daha da artan diğer hayat sorunlarını da dile getirir.

Ağıtlarda yer alan başka bir üzüntü kaynağı da, erkeği kaybolan ailenin, sosyal konumunu kaybetmekten duyduğu korku ve üzüntüdür. Konuk ağırlamak, köylerde ve aşiretlerde sosyal bir ilişkidir. Aşağıdaki ağıt örneklerinde geride kalan kadının evine inecek konuğu kimin karşılayacağı endişesi ile doludur. (Başgöz, 2008: 89)

"Musa sarılır kendire, Misafiri kim indire" (Esen, 1982: 117)

"O vakit aran gününü, Odana inerse beyler" (Esen, 1982: 156)

Bir felaket ya da ölüm olayına bağlı olmadığı halde, bazı düğün türküleri de ağıt karakteri gösterir. Mutlu bir olayın ağıta dönüşmesi, ataerkil aile yapısı ile ilişkilidir. Bu düzende, kocasının evinde genç kızı bekleyen ağır işler, bir erkek çocuk doğuruncaya kadar aşağılanma, değersiz sayılma durumlarından söz edilir. (Başgöz, 2008: 95) Böyle düşünen anne, kızı için ağıt yakar. Ayrıca, kızın uzak bir yere gelin verilmesi de acıyı arttırır. Bu ağıtlarda gelin için Tanrı'ya yakarış da görülür. Kimi zamansa gelin, ağıtı yakan kişidir:

"Mevlam gelini güveye şirin göstere" (Özbek, 1975: 416)

"Atladı geçti eşiği, Sofrada kaldı kaşığı, Gitti evin yakışığı, A gelin kınan kutlu olsun, Evde dirliğin datlı olsun" (Özbek, 1975: 406)

"Doldur pınar doldur ben gider oldum, Anamı babamı terk eder oldum"
(Özbek, 1975: 414)

"Şimdi gelir gelin alıcılar, Gelin değil can alıcılar"
(Başgöz, 2008: 97)

4.7.5. İş Türküleri (The Folk Songs About Job)

İş türkülerinin geniş bir kapsamı vardır. Bunların önemli bir kısmı, ekin biçerken, halı dokurken, kürek çekerken, dibekte kahve döğerken, el değirmeni ile bulgur çekerken, pullukla çift sürerken söylenen türkülerdir. Kimi iş türküleri, işin ritmi ile uyum içindedir. Örneğin halı dokuyanların söyledikleri bazı türkülerdeki kavuştaklar bunlara örnektir: *Kirtim kirt, kirtim de kirt, kirtim de kirt, kirtim kirt* (Özbek, 1975: 430) Anlamı olmayan bu kavuştaklar, hareketin ritmine uymak için söylenirler. Ekin biçerken söylenirken "*Ha o yana, ha bu yana ha bu sefer*" ya da Karadeniz'de kayıkçıların "*Ya mo heya mo*", "*Helesa salim yesa, yesa yesa*" diyerek kürek çekme ritmine uygun söylediği türküler bunlara örnektir. (Başgöz, 2008: 99)

İş türküleri genellikle topluluk halinde söylenir. Ancak bunların bireysel iş yapanlar için olanları da vardır. Bu türkülerden bazıları şunlardır: *Helvacı, Arabacı, Boyacı, Berber, Kahveci, Değirmenci, Terzi...*

4.8. SONUÇLAR VE ÖNERİLER (CONCLISION AND RECOMMENDATIONS)

Türküler binlerce yıldır, doğumdan mezara dek Türk halkının dili, yâreni, sevinci, feryadı, mesajı, şikâyeti, tercümanı olmuştur. Bazen söylenemeyeni söylemiş, bazen güldürmüş bazen ağlatmıştır. Bu çalışmada incelenen türkü temalarının oluşumlarıyla ilgili olarak şunlar söylenebilir:

Gurbet konulu türkülerin oluşumunda önceleri iç göçün yarattığı özlem ve acıların büyük rol oynadığı, bu türkülerde özellikle İstanbul'un gurbet ile özdeşleştirildiği dikkat çekmektedir. 1970'li yıllardan sonra ise, Türk işçilerin Almanya'ya göç etmesi ile birlikte, Almanya'daki eşe, sevgiliye duyulan özlem, vefasızlıklarına karşı sitem ve Almanya'dakilerin yaşadığı sıkıntılar, kültürel çatışma türkülere yansır.

Türk ulusunun binlerce yıllık askeri geleneği, vatan sevgisi ya da askere giden sevgiliye özlem konuları türkülerde sık işlenen bir diğer konu olarak dikkat çeker. Bu türküler kimi zaman asker annesinin, genellikle de askerin sevdiği ile dile gelmiştir. Kazanılan askeri zaferler ve yenilgiler türkülere yansımış, tarihsel olaylar türkülerle günümüze taşınmıştır. Plevne savaşı, Kurtuluş Savaşı kadar çoğu savaş, hatta daha sonraki dönemlerde Kore'ye asker yollanması bile türkülerin konuları arasındaki yerini almıştır.

Hapishaneye düşen insanların duyguları ve onları bekleyenlerin özlemi, Özellikle XVI ve XVII. yüzyıllarda Anadolu'da sık görülen çeşitli isyan ve ayaklanmalarda rol oynayan kişiler ve bu olaylar, halkın rahatsızlık duyduğu kimi olaylara karşı başkaldırı, türkülerde işlenen diğer konular arasındadır.

Ninnilerde annenin çocuğuna duyduğu sevginin yanı sıra, annelerin çilesi, çocuktan beklentileri, yorgunluğu, ataerkil yaşamda babayı şikâyetler de yer almıştır.

Ağıtlarda yer alan acı, sadece ölen kişiyle ilgili değildir. Aynı zamanda geride kalan kadının endişesini, ekonomik düzenin bozulmasını, ölümlerle daha da artan diğer hayat sorunlarını da dile getirir. Ağıtlarda yer alan başka bir üzüntü kaynağı da, erkeği kaybolan ailenin, sosyal konumunu kaybetmekten duyduğu korku ve üzüntüdür.

İş türküleri, genellikle toplu halde yapılan işlerde gayrete getirici, çalışmayı zevkli hale getirici roller üstlenir. Bu türküler aynı zamanda, oluştukları dönemlerde en sık görülen ya da dikkat çeken meslek türlerini de ortaya koyarlar.

Türküler, müzikal değerlerinin yanı sıra, toplumsal değişimlerin, tarihsel olayların, arı Türkçenin ve derin Türk kültürünün aynası olmuştur. Bu anlamda eşsizdirler, yol göstericidirler ve son derece kıymetlidirler.

Türk halkının binlerce yıllık kültürel birikimini, yaşantısını, değerlerini yansıtan türküler üzerinde, gerek müzikal analizlerin, teorik çalışmaların; gerekse sosyolojik araştırmaların arttırılması son derece önemlidir.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Akbıyık, A. ve diğerleri (1998) Şanlıurfa Türküleri. Şanlıurfa: Urfa Valiliği Yayını.
2. Ataman, A., (2009) Bu Toprağın Sesi - Halk Musikimiz. Yayına Hazırlayan: Süleyman Şenel. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
3. Başgöz, İ., (2008) Türkü. İstanbul: Pan Yayıncılık.
4. Bayrak, M., (1996) Öyküleriyle Halk Türküleri. Ankara: Baran Ofset.
5. Çelebioğlu, A., (1995) Türk Ninniler Hazinesi. İstanbul: Ülker Yayınevi.
6. Çınar, A.A., (1996) Türk Dünyası Halk Kültürü Üzerine Araştırma ve İncelemeler. Muğla: Muğla Üniversitesi Yayınları.
7. Esen, A.Ş., (1982) Anadolu Ağıtları. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
8. Esen, A.Ş., (1986) Anadolu Türküleri. Hazırlayan: P.N.Boratav ve F.Özdemir. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
9. Gazimihal, M.R., (2006) Anadolu Türküleri ve Müzik İstikbalimiz. İstanbul: Ötüken Yayınları.
10. Göher, F., (2010) Türkülerde Motifler. Türk Yurdu Dergisi. Cilt:30 (62) Sayı: 269 (630) ss.173-180
11. Gökçe, E., (1982) Eğin Türküleri. Ankara: Yaba Yayınları:6.
12. Günay, E., (2006) Müzik Sosyolojisi - Sosyolojiden Müzik Kültürüne Bir Bakış. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
13. Güven M., (2009) Türküler Dile Geldi. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
14. Kafesoğlu, İ., (1980). Eski Türk Dini. Kültür Bakanlığı Yayınları: 367. Ankara: Türk Kültürü Kaynak Eserleri Serisi:12.
15. Kaplan, A., (2005). Kültürel Müzikoloji. İstanbul: Önsöz Basım Yayıncılık.
16. Karadeniz, B., (2010) Türküler Külliyyatı. Cilt:V. İzmit:Kara Mavi Yayınları.

17. Kazmaz, S., (2002). Halk Kültürüne Toplu Bir Bakış Düşünceler ve Değerlendirmeler. Erdem Dergisi. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu. Ankara: Can Ofset.
18. Keskin, S., (2002) Milli Kültür unsurları. Erdem Dergisi. Türk Halk Kültürü Özel Sayısı - III. Cilt:13 Sayı:39. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu. Can Ofset. Ankara. ss.615-620
19. Küçükbezirci S., (2006). Konya Merkez Türküleri. Konya: Konya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü.
20. Odabaşı, A.S., (1999) Dünden Bugüne Konya Türküleri. Konya: Konya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü.
21. Özbek, M., (1975) Folklor ve Türkülerimiz. İstanbul: Ötüken Yayınları.
22. Özbek, M., (1998) Türk Halk Müziği El Kitabı I - Terimler Sözlüğü. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları:171.
23. Özdemir, A.Z., (1994) Öyküleriyle Ağıtlar. Kültür Bakanlığı Yayınları
24. Öztürk, A.O., (erişim tarihi:12.01.2011) <http://www.turkuler.com/yazi/konyaturkulerinin.asp>
25. Öztürk, A.O., (2001) Alamanya Türküleri. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları: 2717. Ankara: Cantekin Matbaası.
26. Small, C., (1996) Music, Society, Education. İngiltere: Wesleyan University Press.
27. Tanses, H., (2005) Öyküleriyle Halk Türküleri. İstanbul: Say Yayınları.
28. Terzioğlu, A., (2000) Türk Folkloru İçinde Halk Oyunları Oynayanların Psiko-Sosyal Özellikleri ve Oyunların Şahsiyet Gelişimine Etkisi. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3392.
29. Tokgöz, H., (2010) Bazı Hususiyetleri ile Rumeli Türküleri. Kandil Kültür sanat ve Edebiyat Dergisi. Dil ve Edebiyat Derneği. Sayı:3
30. Turan, O., (1969) Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi. İstanbul: Turan Yayınları.
31. Turhan, S., (2003) Türkülerimiz ve Hikayeleri. İstanbul: Alfa Yayınları.
32. Uğurlu, N., (2009). Folklor ve Etnografya - Halk Türkülerimiz. İstanbul: Örgün Yayınevi.